

СУРМАЧ

ОРГАН

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ
У ВЕЛИКІЙ БРІТАНІЇ

GERMAN INFORMATION SERVICE

Лондон

Квітень-Травень

1959

ЦІНА 2/6

»СУРМАЧ«

**Журнал Об'єднання бувших Вояків Українців
у Великій Британії**

**Association of Ukrainian Former Combatants
in Great Britain
49, Linden Gardens,
Notting Hill Gate,
London, W. 2.**

Редагує: Редакційна Колегія

З М І С Т

ПОВЕРНЕННЯ В КРАЇНУ ЮНИХ ДНІВ	1
Василь Де-Ву: КОНОТОП	4
М. Верес: КОНОТОП	4
Пор. Е. Попівський: УВІНЧАНІ СЛАВОЮ	5
Я.: ФРОНТОВИЙ ЕПІЗОД	10
В. Вашкович: ДЕСЯТНИК ДОРОШ	11
В. Томків: ПОЧАТКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА	12
ЗАВДАННЯ І ПРАЦЯ ОБВУ	25
І. Вітошинська: ПЕРЕГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ НОШІ	27
ЛИСТ ХВОРОГО ІНВАЛІДА В АВСТРІЇ	29
ЛИСТ ДЖ. ГРІВСА	30
К. Зеленко: ГОЛОВНІ ТРУДНОЩІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ОБОРОН- НОЇ ПОЛІТИКИ	31
К. Зеленко: ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ?	33
В. Томків: З АНЕКДОТ ПЕТРА ШПИЛЬКИ	37
Місько Макольондра: СЕРВУС ФЕРАЙНА	38
ЛИСТ ВОЯКА	39
СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД	40

ПОВЕРНЕННЯ В КРАЇНУ ЮНИХ ДНІВ

На зустріч моему потягові вибігали малі обідрані веселі діти. Майже що кілька хвилин мигали перед моїми очима золотисті бані церков, маленькі хатки, сади та різнокольорові латки полів і городів. Переїжджаючи Сян, мій друг Влодко перехрестився, за його прикладом співтовариші конвою зробили те саме. Ми зближались до кордону.

Далеко за нами на нашій землі йшов бій.

Від того часу до сьогодні минуло п'ятнадцять років. У той час я мріяв, щоб скорше схопитися за зброю, вигнати москаля з України. Доля не судила мені повернутися хоч на хвилину в Країну Юних Днів, хоч я мав нагоду боротися проти того самого ворога поза її межами.

Прийшли Броди, відтак Словаччина, Югославія, Фельдбах, де я остаточно залишив окопи. Вдень, коли я і мої друзі недалеко Шпіталю здавали зброю, сонце, як на глум, весело усміхалося саме в хвилину, коли я став полоненим. Для мільйонів людей це був день радості, бо війна скінчилась.

Ми знали, що в Україні війна ще ведеться далі, бо там діє УПА. Наші надії на шоре повернення зростали з кожним днем.

Та і тут доля судила підождати... Дальші події відомі кожному.

Військові знавці твердять, що армію можна підготувати тільки під час миру. У воєнний час, коли йде бій, немає часу на основний вишкіл, хоч на перший погляд виглядало б, що власне війна родить героїв, ставить крицеві армії.

Психологи твердять, що окремого типу вояка немає. Характеру вояка не можна відокремлювати від народу. Він є частиною народу, на будову його характеру впливає родинне виховання, школа, церква, організації, іншими словами — це довгий процес від дитинства аж до віку, коли юнак іде до війська.

Воєнний час це жнива, де збирають овочі зерна посіяного в час миру. Наколи дитині змалку прищеплено любов до батьківщини, коли вона мала змогу пізнати дорожнечності свого народу, вона завжди в пізнішому віці буде готова віддати життя за ідеали свого народу. В армії вона тільки скріплює набуті цінності, набирає фахового знання, гартує себе твердим життям і дисципліною до боротьби на випадок війни.

Під час війни держава також здає іспит, як вона приготувилася до оборони, яка зброя в неї, які її запаси і т. п. Не згадуємо вже тут про соціальні питання, життєвий рівень, вишкіл цивільного населення, організованість, військовий штаб і багато інших справ. Це довгий ланцюг зусиль народу, вчених, уряду, військового штабу і армії.

У нас — в еміграційних обставинах — і досі обговорюється питання, чи потрібна нам комбатантська організація. Цей факт свідчить про те, як мало на ділі ми готуємось до вирішального дня. Щоправда, біль-

шість бувших кійськовиків і сьогодні готові взяти в руки зброю, щоб вибороти свободу для свого народу, але підготовка до вирішального бою вимагає великих зусиль, довгих років.

Образ залишення краю вбився кожному воякові глибоко в пам'ять. Це незабутні хвилини, коли ми згадуємо ранньою росою покриті поля, що міняються в промінні могутнього сонця, наші дорогі святині, щирі, лагідні, але сумні обличчя рідних і друзів, з якими ми зростали, яких чужина ніколи не може заступити. Дитинство, шкільні роки, праця, дозвілля — все це дало нам змогу скристалізувати свій характер, полюбити нашу країну, яка не сходить з нашої уяви ні вдень, ні вночі. Нас виховала країна Юних Днів, ми готові кожного дня повернутися до неї, боротися за її визволення.

Постає питання, чи зможе народ і коли, протиставитись ворогові- москалеві на випадок війни. Відповідь не є легка тим більше, що немає прямого зв'язку з краєм. На підставі останніх відомостей з Краю можна сміло сказати, що очікуваний нами день прийде, може скорше, як ми сподіваємося.

У 1920-их і 30-их роках комуністи жили надіями. Вони вірили, що в соціалістичній системі можна скоро дійти до кращого життя: прийдуть комбайни, що робитимуть готові галушки, кожен матиме всього досить. Вони вірили, що комуністична партія доведе їх до цього стану. Вони хотіли будувати нове життя. Вони вірили, що Політбюро думає за них, воно подбає, щоб їм та їхній рідні стало краще жити, Вони вірили...

Непартійні жили в страху, вони боялися своєї тіні.

Минули роки. Виросло нове покоління, яке вже сьогодні хоче мати добре життя. Та на верхах отаборилася стара комуністична кліка, що не дає юнакові розвинути своїх крил. Він не має вже доступу до вищих кращих посад, бо він є сином колгоспника або робітника. Він бачить, що тут немає справедливості, а він же комуніст. Авторитетом для його дітей є він, а не партія. Павлика Морозова, який зрадив батька і ще недавно в комсомольському підручнику був героєм на першій сторінці, забуто. Тому, що синові нижчого урядовця чи робітника або колгоспника тепер дуже важко одержати вищу освіту, отже й добру посаду, то увесь тягар спадає на батьків, які хочуть дати своїм дітям краще життя. В зв'язку з цим партія звузила своє коло, вона стає колом вибраних. З кожним роком це коло ще звужується.

Колгоспник чи робітник працює, щоб прогодувати не тільки свою родину, але ще кілька інших родин, бо велике число пропагандистів, комісарів, бюрократів і т. п. хочуть жити так само, а то й краще, але вони для держави не дають жодної продукції, вони є паразитами. Таке величезне число непродуктивних працівників розвіяло мрії. Народ як був голий і босий, таким залишився і далі. Сталін говорив, що Советський Союз є оточений ворогами: »мусимо озброюватися, бути чуйними«. Іншими словами годовано людей брехнею. Хрущов собі на клопіт проголосив коєгзистенцію з капіталістичними державами. Нічим тепер виправдати злидні.

Сьогодні ми не počуємо в краю гарматних стрілів, але невдоволення клекотить у всіх закутках СРСР. Народ намагається якось нормалізувати життя. Прагнення скріпити родину, відновити національні традиції відбудувати церкву, а, найважливіше, , бажання жити своїм, приватним життям — це явища, що просто суперечать політиці советської диктатури.

Славний американський кореспондент Ліпман згадує, що під час інтерв'ю Хрущов признався, що в сателітних державах комунізм не прийнявся. Я гадаю, що кремлівські вожаки знають, що ідея надбудови комунізму в ССРСР вже провалилася. Зверніть увагу на промови, виголошені на останньому конгресі Комуністичної партії. Які ж вони бідні! Утопія скінчилася. Їм осталося тільки за старим звичаєм лаяти повалених ідолів — Маленкова, Булганіна, Молотова та інших. Навіть твердження маршала Маліновського, що американська зброя вже застарілася, бо большевики мають ракети, які досягають американський континент, прозвучали на конгресі тільки, як пропагандивна фраза. Три дні згодом те саме документально ствердив президент Айзенгавер. Комунізм як ідея зайшов у безвихідь. Народ шукає нових шляхів, які цілком відбігають від партійних указів.

Що ж на це еміграція? Наш еміграційний загаль потонує у домашніх справах. Часом аж страх збирає, коли бачиш, як мало наші люди інтересуються проблемами Батьківщини. Близько 80 % наших людей нічого не читають і нічим не цікавляться. Події, однак, розгортаються так, що дають підставу сподіватися політичних змін на краще. Нам конче треба бути готовими зустріти нові події, нові обставини.

За кільканадцять років еміграції зайшла, може й природня, чимала прогалина між старшим і молодшим поколінням. Молодь виховується на чужині. Про виховання молодого воїна не можна навіть говорити, бо він включений в британську, американську чи іншу армію. Однак ми можемо виховувати дитину в любові до України шляхом запізнення її з національними українськими цінностями. Коли юнак полюбить все, що дороге нам, то де б він не був, він завжди прийде з допомогою країні своїх батьків. Виховання треба попровадити так, щоб він був гордий тим, що його батьки і предки були українцями.

Наші діти мусять знати, що тут, на чужині, є комбатантська організація, що їх батьки є членами організації, яка стремить до здійснення мети, обраної ними в хвилину вступу до війська. Тому ми мусимо дбати про комбатантську організацію, бо тільки вона дає можливість на еміграції продовжувати військові традиції.

Край потребуватиме допомоги не тільки фізичної. Насамперед потрібні будуть готові пляни розбудови української національної армії. Ці матеріали можна прекрасно підготувати якраз на еміграції. Можна також вишколити кадри, що матимуть величезний вплив на формування армії і творитимуть спочатку ядро національної армії. Можна сміло твердити, що ґрунт для національного визволення тепер є кращий, як у попередньому сороклітті.

Тепер, як оповідав мені українець, що минулого року був в Краю, молодші і старші, наші батьки і брати ранком зі сходом сонця звертаються обличчям до заходу і, хрестячись, у ранній молитві шепочуть: Боже, пришли нам наших воїнів з заходу, поверни їх на рідні землі якнайскорше!

Чи ми залишимо країну Юних Днів у даремному очікуванні?

Пам'ятай, що ти був вояком!

Василь Де-Бу

Конотоп

Дні за днем, мов брати-близнюки,
За куліси проходять життя.
Мов актори на сцені лихій
(Щоб скоріше) чекають кінця.

І, здається, що Вольность десь спить,
І виходить, що Правди нема!
Мов більмо налягла на наш світ
П'ятикутня червона брехня.
— Триста років в обіймах «братніх»

України «цвіте» злотий лан!
«Із Москвою — вовік нам іти»
Так сказав незабутній Богдан..
Це — «лапша» цю «частушку» Москви
Чорнозему невпинно співа..
Чорнозем у бездонній журбі —

«Чуєш, друже?» — питає Дніпра.
А Дніпро: «Не журися! Наш син
Переяслав пізнав без оздоб!
Він поставив за крапку над «і»
Незабутній отой Конотоп!
Пам'ятаєш? Угору злітали шаблі,
А полум'я сягало до хмар,
Як Виговський козацтвом моїм
Страшний помсти навіяв пожар!»

Чуєш Дніпре?« Чорнозем гука:
— «Правда Твоя!.. — Це так Чорнозем.
— Іста Правда жие без оздоб!
Зроджу я новий, мужній пірнач,
Стократ більший, новий КОНОТОП!»

Манчестер, 13. 2. 1959.

М. Верес

Конотоп

В царя Москви червоні вуха
І набіга на очі кров,
Що той козак його не слуха,
Якусь державу хоче знов.

«Не буде так! Зітру ударом»,
Поріжу всіх! Зроблю потоп!..
І попили московські хмари
І обложили Конотоп.
Пожежі. Дим. До штурму пнеться
Вал за валом. Конання. Крик.
А мур стоїть і не здається,
Він до покори не привик.

Розгнівався цар. Тут щось не чисто,
А степ гремить ,а степ гуде, —
То в Конотоп на відсіч місту
Іван Виговський з ханом йде.

Прапори мають запорізькі,
Горять в татар зіниці злі,
Ідуть... ідуть... Вже зовсім близько
І грізно блиснули шаблі.
Кипить вода в залитім лузі,
Чорніє день, куриться шлях,
Трищать довкруг, немов галуззя,
Ворожі ребра на списах.
І вже вільна встає твердиня,
І вже гучний лунає дзвін,
Звіща хвалу ясній годині
Складає Гетьману поклін.

А цар, як віл, очима лупа.
Вістки страшні.. Тремтить. Збілів..
Під Конотопом впало трупом
Аж тридцять тисяч москалів!

Березень 1959

Пор. Е. Попівський

УВІНЧАНІ СЛАВОЮ

(УСС-и і визвольна справа)

»Не вмирає душа наша«

Був 1914 рік. Здавалося, це мав бути звичайний, спокійний рік. Особливо тому, що недавно скінчилися дві війни. Правда, їх вдалося обмежити до льокального значення: Італійсько-турецька (1911) і Балканська (1912-13 рр.).

І ось у цій тиші перед бурею 28-го червня 1914 року в м. Сараєві прогремів постріл, яким сербський студент убив австрійського престолонаслідника. Цей постріл широкою дуною прокотився по Європі і цілому світі. Після скорого обміну ультиматумів по важливіших столицях Європи її держави перейшли в стан війни.

Одні з них домагалися реванжу, інші анексії, а ще інші вимагали просто збереження європейської рівноваги.

Було ще дві категорії європейців, які теж чогось сподівалися під час і по закінченні Першої світової війни: соціалісти домагалися влади для себе, а поневолені народи визволення з-під чужинецького ярма та створення власних незалежних або хоч автономних держав.

Тому то вже в початках створення Союз Визволення України (СВУ) — політично-репрезентативний організаційний центр в екзилі — та зав'язки нашої збройної сили — Українських Січових Стрільців (УСС-ів). Пізніше під впливом і з ініціативи СВУ ще постали і зформувалися дві українські дивізії з вояків-українців російської армії в Німеччині (Синя дивізія) та в Австрії (Сіра дивізія).

Але першою ластівкою в той час було створення в Галичині УСС-ів,

що зразу увійшли в контакт з СВУ та весь час його існування перебували під його ідеологічним впливом, а також пізніше створеної в Галичині Української Загальної Ради.

Безпосередньо справою формування займалася Бойова Управа, вишкіл і перевишкіл відбувався під командою австрійських старшин українців, а в постачанні та оперативному відношенні УСС-и підлягали австрійському командуванню.

Як подає п. Зенон Яворський, колишній командант зв'язкових частин бригади УСС-ів в своїх статтях »УСС-и і бій на Маківці«, перед самим вибухом світової війни Митрополит Андрій Шептицький з уваги на те, що Росія неминуче пічне війну, вислав меморіал, в якому пропонував перетворити обидві формації українських січовиків в один стрілецький корпус, приділити до них фахових старшин для вишколу та призначити командиром цього корпусу його брата — полковника австрійського генерального штабу.

Здавалося, можливо було створити поважну збройну силу (тимчасово в межах австрійської армії). Австрійське міністерство війни погодилося призначити майбутнього генерала брата Митрополита Шептицького на командира корпусу. Але, як свідчить архів австрійського міністерства, сталося не так. Українські ліві партії заперестували проти призначення брата Митрополита Шептицького на командира корпусу УСС-ів, мовляв, »ми маємо досить старшин резерви, відданих партії, яка створила УСС-ів«. Скінчилося тим, що ав-

стрійська військова влада розігнала кільканадцятитисячну масу добровільців в Стрию, залишивши тільки один курінь під командою Г. Косака, резервового лейтенанта, за фахом учителя, що в 1924 р. перейшов до большевиків. (Відкинутий українцями полковник Шептицький пізніше опинився в польських легіонах вже генералом, але завжди прихильно ставився до українців і завжди відмовлявся в польському війську діяти проти українців, за що був у поляків цілий час у неласці).

Це теж було причиною того, що в Наддніпрянській Україні в 1918 році на Катеринославщині перебував не цілий корпус УСС-ів, а лише неповний полк під назвою — Український легіон під командою архієпископа Василя Вишиваного. Селяни Катеринославщини прийняли цей легіон з великим ентузіазмом, бо він боронив населення від грабунків угорських та польських воєнків, що були в складі австрійської армії.

Так само вищезгадана партійна пристрасть дала сумні наслідки в 1918 році під час листопадових боїв за Львів, де в акції був не кільканадцятитисячний корпус УСС-ів, а зaledве один курінь силою лише 1000 багнетів.

У перших боях 1914-1915 рр. УСС-и не мали своєї уніформи, про що не подбала Бойова Управа, а носили австрійську уніформу з тією відміною, що на шапці замість розетки був львівський герб — лев з написом «УСС». Крім цього на лівому боці шапки була велика блакитно-жовта кокарда.

В 1916, коли УСС-и відбули перевишкіл, вони одержали окрему уніформу з шапками «мазепинками». На шапках залишились ті самі відзнаки (в старшин вишиті золотом на блакитному полі, а при багнетах — золото-блакитна при-

віска (портупея) з тією ж емблемою і написом. При старшинських шаблях, крім того, були золототкані з блакитним випуском темляки. Так звані «однорічні добровільці» носили на рукавах жовті стяжки з блакитним випуском по середині.

Під час вишколу була введена українська мова, бо старшини, що проводили вишкіл, були забезпечені відповідними словниками і мали правильник виданий ще перел війною.

Про бойові дії УСС-ів ми маємо чимало описів в українських публікаціях і в працях чужоземних авторів про Першу світову війну.

Російська армія, пройшовши майже цілу Галичину і зруйнувавши по дорозі українські села й міста, добилася до Карпатських гір. Там зустріли її частини українських добровільців УСС-и і погнали ворога назад, доказуючи при цьому чудес відваги й героїства.

І заговорив світ про Україну. З уст байдужих до нас перед тим людей почулися слова признання й подиву. Так, ім'я здобувається боротьбою!

Як довго наш народ вів криваву боротьбу за волю, так довго про нас знав світ. Пролита УСС-ами кров у Карпатах нагадала світові про наше існування та підбадьорила наших людей. Ця кров стала животворчою, бо в ній зродилося бажання жити вільним життям.

Перед їх очима відкрились картини української історії, коли Україна була великою імперією, і тоді знав про неї світ. Знали її великих князів і полководців, гучно греміли славою наші перемоги, грандіозні походи. І хоч впала наша стара потуга-держава, на її місце прийшло козацтво. Воно у своїх походах гуляло по Чорному морю, роздавало Польщу повстанням

Хмельницького, своєю перемогою в 1659 р. під Конотопом розгромило велетенську московську силу так, що московські цар і бояри вже хотіли втікати з Москви. Московський історик Соловйов каже, що після Конотопу московський цар вже ніколи не був здібний виставити такої добірної кінноти, яку там винишили козаки Гетьмана Івана Виговського. Змагання на життя і смерть з Москвою йшли ще довго під проводом гетьманів Дорошенка, Мазепи, Орлика та кошового отамана Костя Гордієчка.

Москва від віків мріяла заткнути свої прапори на Карпатських горах, але в Карпатах засіли новочасні лицарі-запорожці — Українські Січові Стрільці і рвали й кидали московські прапори за втікаючими геть полчищами московського царя.

Слава Українським Січовим
Стрільцям!

»... І вам лицарі великі,

Богом незабуті!

... Борітеся — поборете!

Вам Бог помагає!

За Вас правда, за Вас слава,

І воля святая!»

Так казав незабутній поет Шевченко. Ці його слова стосувались і до наших УСС-ів.

Славний бій і перемога УСС-ів над москалями під Маківкою (28-29-го квітня 1915 р.), далі 1916 рік і великий успіх УСС-ів проти москалів під Лисонею 2-го квітня, а потім операції над Дністром і Стрипою відтворювали наново міт лицарськості українського війська.

Маківську перемогу УСС-ів над москалями високо оцінено. Документи подаю в уривках:

Ч. 122/2.

До 130 бригади, українські батальйони 1 і 2, в станиці 2-го травня 1915 р.

— Аж у критичний момент появились українці.

Небезпеку усунено, українські стрільці два рази рішали бій в нашу користь.

Вони гордо можуть споглядати на свої подвиги, вічно буде в історії слава цих хоробрих діл.

Українці!

Повні гордості можете споглядати на ваші героїські подвиги, кожний мусить гордитися приналежністю до вашого корпусу, маєте право вважати себе вибраним відділом, і я певний, що в кожному небезпечним положенні можна на вас числити.

Нехай же так буде — тричі ура!

Флайшман, генерал, в. р.

»Бачив. З приводу цих подвигів вітаю найсердечніше підпорядковані мені українські батальйони 1 і 2 і чую себе щасливим, що такі гарні відділи належать до бригади. Дякую кожному з вас за ваші сердечні рішення до останнього обороняти нашу дорогу Вітчизну.

Цей наказ має бути прилюдно оголошений в корпусі Українських Стрільців.

Вітошинський, полковник, в. р.»

Гордістю сповняються наші серця при читанні цього наказу, бо дійсно —

»Любов к отчизні, де героїть,

Там сила вража не устоїть,

Там грудь сильніша од гармат».

Заслуги УСС-ів особливо підкреслено в привіті Української Бойової Управи (Відень, 17 травня 1915 р.):

»Ідеї державної самостійності України Ви дали тіло і кості, Ви вляли в неї живу гарячу кров. Тому діла Ваші, як дороговказ шляху українському народові. Ваші перемоги наповнюють його душу вірою, що власними силами добуде собі волю й надію, що «Україна встане, світ правди засвітить і поможуться на волі невольничі діти...»

1917 рік. У російській імперії революція, царат упав, українці творять свою власну державу, але російський імперіялізм, замаскувавшись на червоний більшовизм, несе молодій українській державі загибелю.

Згідно з Берестейською умовою німецькі і австрійські війська прийшли мілітарно допомогти нашій державі, а з ними разом прийшли і УСС-и.

Про перебіг боротьби проти московських червоних окупантів та їх прибічників на Наддніпрянщині О. Л-ий пише в своєму листі 18 квітня 1918 р. з Нікополя:

»Українські Січові Стрільці на Запоріжжі. Весело й щасливо усміхалося сонце до зелених херсонських степів, до дніпровських хвиль і синьожовтих прапорів, накругло 500 кораблів у Херсонській пристані, коли 11 квітня виїжджав січовий курінь Дніпром на Запоріжжя.

Січовий обоз (валка) виїхав рівночасно залізницею через Долинську й Апостолову до Підстепної, а відсіль возами через Грушівку до Нікополя. В Грушівці перевозив січовиків старий дідусь поромом через Бузулук. Зрадів старий козацький правнук, як побачив новітніх січовиків з далекої Галицької землі на своїм Запоріжжі.

»Здається знов буде Україна!« — каже до молодців.

»Дядьку, Україна вже є!« — відповідають йому.

»Дай то Боже! Тут була давно Україна, був Богдан і добре тоді народові жилося«.

В Чортотлику, де обоз на короткий час пристанув, збіглося багато українських селян і всі раділи й сердечно вітали свою нову Січ.

Ранком 14-го квітня приплив тим часом січовий курінь до Нікополя. Більшевицька лівобережна банда обстрілювала його трохи по дорозі, але не спинила. В Нікопо-

лі вже були тоді австрійські війська. Як тільки показалися тут перші австрійські стежі, місцеві українські вояки почали обстрілювати останній більшевицький корабель у пристані, вибили й полонили багатьох горлорізів і таким чином місто легко позбулося лютих, давніх грабіжників. Решта втекла в Олександрівськ і в Таврію. УСС-и пігналися за ними негайно на двох кораблях на Олександрівськ.

»Забеготався дід наш дужий, — аж піна з вуса потекла«, — як почув нові й старі пісні нових січовиків на вічно живім, старім Запоріжжі.

І тутешній нарід зрадів щирою душею. В Біленькім привітали січовий курінь місцеві українські солдати зі своїми офіцерами. Такого щасливого дня від століть ще не було.

Става Хортиця стрепенулась, але покищо курінь не міг навідатись до неї. Хоч ніхто не наказував січовикам наступати відразу на Олександрівськ, вони з власної волі зажадали вислати туди свої стежі, щоб розвідати, що в місті діється. Тоді довірено славному й дуже відважному справу гучульській сотні поручника Бужара.

Корабель пристав 15-го квітня п. р. до лівого берега Дніпра, на яких чотири-п'ять кілометрів перед самим містом. Сотня пор Бужара пішла з двома скорострілами ліском у напрямку до далекого двірця. Незабаром почався лютий бій. Січовики вдерлися на двірць, захопили більшевицький штаб і 6 поїздів. Фронтовиків, матросів і москалів лягло тут щонайменше лвісті і між ними дві сильно озброєні жінки-більшевички. Ранених і полонених не було. Усе лягло головою. З січовиків один поляг і п'ятеро ранених. Українська місцева старшина прилучилася до січовиків. Вони принесли нам важ-

ні вістки, а решту, що треба було, розвідали січові стежі, які зайшли вночі аж у саму середину міста. Саме місто українське, на передмісті досить ворогів.

Завдання виконано, як не можна краще, ранком вернувся відділ поручника Ђужара з рештою груп у Біленьке, а большевицькі гармати й скоростріли ще довго сікли скаженим вогнем січові стежі і корабель, але не вдіяли нічого.

Командир групи архієпископ Вільгельм (Василь Вишиваний) подав зараз про все вістку 22-ій австрійській бригаді, до якої вони належать.

Командир 22-ої бригади генерал Гавзер у своєму наказі сказав:

«Енергійна та ініціативна допомога УСС дуже втішила мене. Треба висловити похвалу офіцерам і рядовим».

Гепер куринь жде нетерпляче на загальний наступ проти олександрівських большевиків. З ними вибирається двісті місцевих гайдамаків під командою Біленького.

Товариша, що поляг в Олександрівську, поховали січовики при здвизі селян на славній запорізькій землі в Біленькому.

Січовий обоз (валка) покищо в Нікополі.

Радію, що знову оживає тутешня «Просвіта», «Юнацька громада» та взагалі свідоме українське життя. Всюди побачите січовика.

Гей, слава та весела тая доріженька, куди вони йдуть!

О. Л-ий».

1919 року, сорок років тому, в нестримному поході об'єднаних українських армій на Київ знову беруть участь УСС-и, як одна з найкращих частин:

«Вперед, вперед сини отчизни
Славний день вже настутив!

Супроти рідної країни

Злий ворог прапор розпустив...»
говорив розум, співала душа, трепетало серце в 1919 році.

У тій кампанії біля м. Ставище на Київщині відбувся легендарний бій, як подає кол. командант зв'язкових частин УСС-ів п. Зенон Яворський у своїй статті «УСС-и і бій на Маківці». Там в ударі з кількатисячною червоною кіннотою Котовського загін з 1500 вояків витримав до кінця. У цьому бою брав уділ «залізний загін» (сотня) вояків-дівчат з УГА під командою усусівця Медведя.

Мимо всього УСС-ам закидають, ніби вони були лише «тирольцями сходу», «прибійною гвардією Габсбургів», що проти УСС-ів в російській армії стояли теж брати-українці.

Коли розглянемо цей останній закид, то побачимо, що він не витримує критики, бо така є доля кожного недержавного народу, яким у той час українці ще були. Така доля була і чехів, і поляків, і балтів і югославів. Сини цих народів трагічно стояли по обох сторонах фронту, але за це ніхто їх не ганьбить. Далеко гірше, сумніше було в рр. 1917-21, коли вже існувала реальна українська держава. Частина українців збаламучена соціальними гаслами, вірою в ідеальну «загірну комуну» опинилася в ворожих нашої армії силах і воювали проти неї, руйнувала її під проводом своїх яничарів як Юрко Коцюбинський, Федько, Затонський, Антонів — Овсієнко, Прімаков та інші, і чужих зайдів як Троцький, Буденний, Якір, Фрунзе, Ворошилов, Подвойський та інші. Тут часто ішли просто брат проти брата. Оце й було лихо.

УСС-и були від початку до самого кінця борцями за Самостійну Соборну Українську Державу, а доказів на це є дуже багато, а саме:

1. Зав'язка формації УСС-ів була з метою дати військове навчання серед молоді.

2. УСС-и від хвилини зорганізування перебували під впливом СВУ, що мав виразно задекларовані аспірації до відродження Української Самостійної Соборної Держави.

3. Це підкреслено в резолюції-привітанні Зборів УСС-ів з дня 11 травня 1915 р. в Варпаланці до Загальної Української Ради. У цій резолюції говориться: «Стрілецьтво сподівається, що ЗУР, як орган ініціативи й екзекутиви, в українській політиці буде опирати свою одноцільну діяльність на **самостійницькій національній ідеології**, яка є підставою стрілецької праці».

4. УСС-и придержувались цих напрямних протягом цілого часу їх існування та діяльності і в Галичині, і на Буковині, і на Закарпатті, і на Волині (1916 року, де вони творили вперше шкільництво), і на Поділлі, і на Запоріжжі, де їх ме-

тою було «визволяти братів-українців з московських кайдан».

У своїх «Споминах» отаман Ст. Шухевич згадує, що Головний Отаман Симон Петлюра з усієї УГА найбільше шанував УСС-ів.

Всі свідомі українці з усіх земель України по обох боках російсько-австрійського кордону з захопленням і надією дивилися на дії УСС-ів. Це був плід державних стремлень цілої України, хоч і можливий тоді до здійснення тільки в австрійській займанщині.

Противниками УСС-ів були лише москвофіли та малороси-єдинонеділимці.

Слідами УСС-ів — цих перших сміливих — пішли потім синьожупанники і сірожупанники, полуботковці і богданівці, січові стрільці в Києві, Армія УНР і Українська Галицька Армія, а в наші часи 1-ша Українська Дивізія і УПА.

Я.

Фронтовий епізод

Пожежі та бої... З-за горизонту
На захід йшли ворожі полчища.
На східньому відтинку фронту
Могили і хрести: кладовище...

Стрілець молодий на чатах
Стоїть під Розп'яттям Христа,
Советських салдатів спиняти
Вогнем кулемета, ударом штика.

А ворог повзе вже узгір'ям.
Стрільцеві не видно салдата
Ще мить і гніздо кулеметне
Знівечить ворожа граната.

Та громом ударив об землю
Катюші смертельний знаряд.
Покроплено кров'ю шинелі,
І поруч упали стрілець і салдат.

І очі їх гасли погідні,
А руку стискала рука...
Отак об'єдналися рідні
Брати під Розп'яттям Христа.

В. Вашкович

Десятник Дорош

Десятник Дорош, — здається, Михайло, не пам'ятаю, — був добрим вояком. Він був власником усіх тих елементів, які потрібні молодій людині, щоб стати переконливим актором драми, званої війною.

Насамперед треба ствердити, що дес. Дорош був позитивною людиною. Він був згідливий, скромний, опанований і обов'язковий. Як во-як, він не любив без потреби ризикувати життям, однак не уступав ні кроку, коли мав такий наказ. Це правда, що до «першої лінії» він ніколи не квапився. Його зверхник, проте, не мав сумніву, що Дорош добереться до цієї «першої лінії» і виконає в ній дане йому завдання, як то кажуть, «до йоти».

Він ніколи не хвалився і не відгрожувався ворогові, як це робили інші. «Щади віддих і покажи, що вмієш на ділі», — казав він хвалькам і на цьому вривав розмову.

А вже найгірше не любив дес. Дорош підсипаних гучними фразами промов політичних «виховників», якої б національності вони не були. Називав він їх явно боягузами, які пожирають полкову зупу і безкарно крадуть стрільцям повітря в переповненій викладовій залі.

Десятник Дорош був надзвичайно веселою вдачею. Вже в самому його обличчі було щось комічне. А після того, як він оглух на ліве ухо, він цілком скидався на професійного коміка. Інші підстаршини сотні прозвали його «кумом» і говорили до нього півкриком, прикладаючи до рота скручену в трубу долоню.

Десятник Дорош частково оглух через свою власну нерозважність. Ось як це сталося. Перша чота десятої сотні стояла залогою в невеличкому словацькому селі Бзеніца. В радіусі кільканадцятьох кілометрів, крім регулярних відділів словацької армії та її союзника — комуністичних партизан, не було нашої живої душі. Мимо пізньої осені, ночі були душні і смоляно темні. В ногах на скору руку розбудованих становищ журчав невеликий потічок, що півкілометра звідти впадав до грізного Грону. По обох боках кітловини, в якій спочивало село, мов дим, стіною нависали таємничі смерекові ліси.

На невелику групу недосвідчених вояків першої чоти звідусіль чигала небезпека. Стрільці цілими ночами вдивлялися в темряву ліса, очікуючи з-за кожного корча прихованого ворога. Їх змучена уява часто бачила цілі лави ворогів, що саме шикувалися до наступу. Гремів перший стріл, а слідом за ним миттю ревли всі скоростріли, мішаючись з важким стогоном протипанцерних крісових гранат.

Кожного ранку, як піднявся вгору мрячний туман, виходили стрільці з своїх засіків, щоб оглянути «побоевище». І ось на одному з них дес. Дорош помітив крісову гранату, що впала на м'який ґрунт і не експлюдувала. Миттю він підняв її, заладував у свою крісову метавку і, відійшовши від решти вояків, випалив. Бухнув стовп вогню. Кріса розірвало на дрібні цурки. Дес. Дорош без стогону звалився на землю. Вояки голосно ахнули і, коли вітер розвіяв дим і попіл, кинулися до Дороша. Всі

здивувалися немало, як побачили його знову на своїх власних ногах. Обличчя було в нього чорне, мов вимащене пастою. Білили тільки здорові зуби. Враз прийшовши до себе, він з цілої сили засміявся і промовив: «Глухий ем, гей та попова ступа».

Минали тижні і місяці. Кованим залізом стрілецькі кроки виміряли цілу Словачину. Пробирав падати перший сніг, як третій батальйон Вільднера промочував собі дорогу в Малі Татри, куди недавно подалися недобитки комуністичних словацьких загонів і советських парашутистів. За нами виділа Банська Бистриця, а далі на південь тонули в осінній негоді Зволєн і Бабіна Крупіна.

У важкому гірському терені сотні йшли «гусаком». По лівій руці дев'ята, в центрі десята, а на правому крилі одинадцята. У невеличкому відступі ледве встигала важка дванадцята. Дебелі стрільці несли на плечах частини кількох середніх гранатометів, важкі скорострільні ложиса й тасьми амуніції. На запряжених баскими кінями полевих двоколових візках везли гранатометну амуніцію, провіант, медичний виряд тощо. А ще далі під охороною добре озброєного загону зв'язкові клали телефонну лінію.

На бронзових від морозних вітрів обличчях стрільців були помітні певність і байдужий спокій. Старшини й підстаршини рідко коли порушували гармонію маршу. Не було причини нервуватися. Озброєння частини було першорядне. Харчів везли з собою на тиждень. Вояки були молоді й дисципліновані. Мораль стояла високо хоч би з тієї причини, що частини в марші ще ні разу не були приневолені ворогом до відступу.

Від підніжжя гір до центру Малих Татр було всього дванадцять

кілометрів. Половина з цього, як виявилось пізніше, були гірські бори, в яких рідко коли ставала людська нога. Що далі дорога ставала труднішою. Треба було переправлятися через скелисті зриви, хапаючись корчів, пнятися вгору по стрімких кам'яних стінах, а то знов усувати з дороги повалені бурями стовбури столітніх дерев. Увечері першого дня маршу дванадцята сотня з своїм важким гранатометним вирядом мусіла вертатися в долину, бо посуватися з нею на верхи гір було понад наявні людські сили.

Нічліг другого дня маршу застав десяту сотню на краю лісу, кількадесят метрів від призначеної цілі маршу. Обидві інші сотні відійшли протягом дня на сусідні гірські масиви, що тяглися ланцюгами паралельно відокремлені глибокими ярами, на дні яких текли невеликі потоки. Червоно заходило сонце. Його останні промені помагали нам бачити далеко. Силою обставин у цьому закутку забутого світу кипіло життя. В заліснених ярах гриміли часто поодинокі стріли, десь ржали залишені без людської опіки коні, то, знов, далеким відгомонам якісь розп'ячені голоси благали рятунку. Під охороною дерев і постійної мряки в цих ярах ховалися всякі дезертери, рештки розбитих частин, цивільна комуністична адміністрація Банської Бистриці, советські парашутисти і, ясна річ, політична поліція. Схоронилися там також усі багаті люди, які мали причини недовіряти німцям.

У цих гігантських ярах панував жаклиивий терор. Люди мордували одне одного, зводячи політичні порахунки, або у висліді психози підоздрінь у зраді «компактної маси» чи при справах грабунків.

По голих масивах, де вже навіть кущі не росли, цілими полками мандрували дезорганізовані словаки до дому. Вони старалися оминути німецький полон, намагались зійти в долину непоміченими. Юрба ця, було, тягнеться годинами в одну сторону, а, зустрівши подібних собі та обговоривши найновіші «паролі» про розставлення німецьких військ, вертається назад, звідки недавно вийшла.

Настала темна ніч. Мов небуденної величини крига, на небо надтягли з північного сходу хмари. Довкола обкопаної на ніч сотні наші стежі донесли посилену ворожу активність. Приведено перших полонених. На підставі їхніх реляцій в ярі поміж нашою і дев'ятою сотням коїлася болючицька бригада парашутистів, яка має замір проорватися через застави на тили німецьких армій. Що стоять тепер на лінії Дукля. Сили бригади — 350–500 люда.

Наша телефонна лінія перестала діяти. Вислані вояки зв'язку попали в засідку. На відтинку дев'ятої сотні завзята стрілянина. Світляними сигналами просять допомоги. Відповідаємо, що годі. Не рухаємося з місця, бо, щоб досягти позицій дев'ятої сотні, треба щонайменше вісім годин часу. Олинока дорога впоперек яру переповнена ророжими загонами. які нашу переправу вважатимуть виклик.

Дошквільно зимно. Не можна покласти вогню. Всі на ногах щоб не замерзнути.

По півночі дес. Дорош дістав наказ перевірити стійку, що була на краю гушавини. Годичу перед тим пішла туди зміна, але змінені стрільці ще й досі не зголосилися.

Десятник Дорош в супроводі ще одного стрільця вибрався в дорогу. Обидва були озброєні по зуби.

За останніми заставами їх проковтнув темний бір. Посувалися

від дерева до дерева дуже повільно. Обмацували пальцями каміння і аж тоді щойно ставали на нього ногами. По черзі один з них залишався за деревом з готовим до стрілу автоматом, а другий у той сам час посувався вперед.

Недалеко затріщали ломані гілки. Тихий шум чути десь дуже близько. Пристали, стримавши в собі подих. За хвилину все втихло і обое почали посуватися далі. На животах проповзли поляну і схоралися за стрімкими зривами скель. Звідси вже можна було доглянути становище далеко висуненої стійки. Напружили зір що сили. Три людські тіні ледве помітно рухалися, немов переступали з ноги на ногу. Підповзли ще ближче і знов довго, довго вдивлялися у вже цілком ясно зарисовані людські постаті... Виглядали своїми. В темноті чітко рисувалися форми німецьких шапок, довгі, поза коліна, плаші і ледве помітні білі окрайки нараменників. »Іди«, — шепнув дес. Дорош стрільцеві до вуха і показав цівкою автомата становище. А сам знову ліг готовий до стрілу.

Стрілець віддалився і попрямував в сторону тіней. Ще крок і його постать зіллється з тими, що на нього ждали. На мить запанувала мертва тиша. Нараз, мов з-під землі, ззаду Дороша прошипів голос: »руки в гору! Як рушишся — згинеш!« В перший момент дес. Дорош не зрозумів про що ідеться. Він рвучко обернувся. У цю ж мить гостре вістря багнета прошило його однострій болюче вп'ялося в ребра. Чиясь сильна рука зловила за горло і що сили надавила. Дорош судорожно метнувся. З його автомата бухнув стріл. Рука пустила горло, але вістря багнета в боці пекло страшним вогнем. З очей приснули іскри, що миттю злучилися до купи; бухнув черво-

ним полум'ям смолоскип; загорілася одежа, дерева, скелі; горів ліс. Його багряне полум'я досягло чорних хмар. Увесь світ став пекельно страшний. Оба кольори, червоний і чорний, мішалися одне з одним, мов густа фарба. Гірські масиви з чорних ставали мов дводенна людська кров, мов шаліюча епоха.

II

Десь довго і спазматично плакало немовля. Його різкий крик скидався на м'явкіт залюблених котів, що завзято змагалися за ласку красної кітки. Це тяглося віками. В кінці немовля змучилося. Воно вже тільки схлипувало і протяжно зідхало. Дорошеві ввижались дрібні простягнені рученята, що даремно шукали дотику матірних грудей. І тоді Дорошеві ставало нестерпно жаль його. Дорошеві нерви поволи випростовувалися, як тонкі пруті ліщини, з яких піднесено важкий тягар. У дужих Дорошевих грудях, мов спійманий птах, стрепенулося серце і він відкрив очі.

Він був у великому перелюдненому бункрі. Було зимно і вогко. На збитому з кругляків ялиць столі блищав лойовий каганець, що сичав і прискав. Його полум'я безупинно хиталося, від чого ставало то ясніше, то напівтемно. Повітря було густе і пересичене димом, алькоголем, запахом часнику і людськими випарами. В куті туркотіла друкарська машинка. Стогнали на ношах ранені, вешталася медична обслуга.

При столі над мапами схилилися чотири розхрістані постаті. Біля на долівці валялися порожні пляшки, розчавлені недопалки й рештки недоїдених харчів. На круглякових деревляних стінах бункра тіні цих постатей закрюювали

якісь демонічні фігури. Щось, що в мініятурі можна побачити в образах Пікассової творчості. По хвилі один з чвірки став з-за стола, підійшов до Дороша і запитав: »Проспався, дружок?« Не діждавшись відповіді, він скомандував: »Вставай і підходь до столу«. З важким трудом Дорош звівся. Крутилась голова і нудило. Підійшов ближче. Всі чотири глянули в його сторону. Він був високий, костистий, з чорним заростом. Великі карі очі, запалі за поміркованими взнесеннями вилиць. Досить широкі уста. Середньо розвинені губи прикривали комплект сильних зубів.

На мить втихли доукарські машинки і в бункрі запанувала тиша. »Сідай«. — скомандував той, що звелів підійти до стола. Дорош сів. »Слухай, ми не маємо часу на базікання, не маємо часу на втрату. Нам спішно, нам треба знати про твої частини все, що ти сам знаєш. Ані слова менше, зрозумів?«

Дес. Дорош кивнув потакуючо головою.

— Ти українець?

— Так.

— Котрої сотні підстаршина?

— Лесятої.

— В межах якої частини прийшов в Малі Татри?

— Не знаю.

— Як то? — визвірилися всі разом.

— Я командую лише роєм, тобто дванадцятьма людьми. Все поза тим — не моя голова.

— Слухай, — докинув другий з чвірки, — не валяй дурака і не бався в героя...

— Не розводься, — гукнув знов перший і встав з-за стола. Його постать була велика, розхрістана і погрожуюча. — Скільки вас ви-машерувало в напрямку Малих

Татр? Сотня, батальйон, полк, дивізія? Він на хвильку призадумався.

— Сотня — відповідає.

— Ваші відділи стверджено в чотирьох окремих пунктах... Батальйон, полк?

Дорош мовчав. Він думав, що сказав би йому сотенний, як би так він, десятник Дорош, випавляв усе мов перекупка. Що сказали б колеги, односельчани... А як їх ворог переб'є, куди ж він, Дорош, дінеться. Піде в іншу сотню, до інших незнаних людей? Будуть на нього показувати пальцями... Ні, ні слова! Дорош несподівано всміхнувся.

У цю ж мить перший велетень зацідив Дорошеві в зуби. Він звалився на землю, аж затріпали кості. В ребрах, де вчора вп'явся багнет, пекло вогнем. Гульнули води на голову і знову підняли на рівні ноги.

— Говори, — ревнули всі чотири разом.

— Не... зна-а-а-ю, — захлинувся Дорош кров'ю.

Били трьома опадами, мов у мішок, однак не видітали ні слова. Тоді викинули його на двір. Там ляв льодово зимний дощ.

На невеличкій поляні перед бункром до безлистого ліця дуба були прив'язані два німецькі вояки. Сказано — дезертири. Раз дезертували до комуністичних партизан, а другий раз від них, куди очі несуть. Їх зловили та засудили за шпигунство... Стояли прив'язані на дощі останніх дванадцять годин. Їх обличчя були зарослі і сині з холоду. Мали опухлі глибоко потріскані губи, з яких текла сина, рідка мов вода, мазюка. Один був молодий, другий старший.

В дальших кущах горів вогонь. Біля нього купчилися партизани. Наклали купу дерева. Вогонь си-

чав, змагався із зливою, та поволі невпинно програвав. Вода підмулювала його низу і заливала зверху. Ще якийсь час і там, де недавно тріщало веселе полум'я, лежали чорні, димливі головні. Партизани дули в погасле багаття з усіх боків, плакали і кляли усіх і вся на чому світ стоїть. Вони залазили до дірявих шатрів, однак і там не могли знайти комфорту. Тоді вилазили назовні і танцювали, скакали поки ставало духу. І їх губи були опухлі та до крові потріскані. В синіх обличчях світилися дивним блиском гарячкові очі.

Ніде ні вогника. Все залляла зливна вода. Їй не встоялося ніщо. Всюди запанувала тиша і пійма. Чорні хмари тепер котилися валами по нагих шпильях. Ревли води. На їх запінених хвилях плили з корінням дерева, котило скелі.

На ніч командир партизанського загону зарядив стійку. «Семен Петрович, Сергій Попов. Сеня Горлаков — на стійку». Двоє піднялися, а третій мовчав. «Сеня Горлаков!» — ні слова. Командир підійшов аж до шатра. Важко дихав мов той, що потопає. «Горлаков!» Тихо. Зігнувся і витяг Горлакова за ногу. «На стійку, чув наказ?» «Іди сам, такий ти сину!». «На стійку, а ні — вб'ю, як собаку». «Вбивай, хай скінчиться якнайскорше...» З усіх боків сходилися тіні. Дивилися на командира божевільними очима. Той поволі витяг з-за пояса наган. Повітря роздер стріл і Горлакова немов ніколи не було на світі. Тіні поволі розбрелися хто куди.

Прийшов довгожданий ранок. Лляв далі дощ. Семен Петрович вернув із стійки. Його обличчя було чорне мов земля. Подали з бункра їсти. Не взяв до рук. Припав до калужі і довго й жадібно

пив воду. До вечора того самого дня він попрощався зі світом.

Оба німці і дес. Дорош догоряли. Партизани звивали табір і готувалися в дорогу. Обох німців і дес. Дороша відв'язали і звеліли копати собі яму. Дали по риска-леві. Молодший німець відмовився. Його били грубими дрючками і він намагався кричати, але не знаходив сили. Хропів щось про фюрера і фатерлянд, рвав на собі мокру сорочку. Кинули його з скелі в долину, щоб убився. Він у час вхопився каменя і знов виліз на старе місце, щоб своїм мученикам якнайбільше «влізити в шкіру». Хотів конче згинутися «з піднятою до гори головою». Вбили його прикладами. Не з'явився на заклики божок нацизму на вогненному возі...

Старший німець був цілком іншої вдачі. Він цілий потону в праці. Насамперед відміряв довжину й ширину ями. Як це було готове, почав копати. Не квапився, але й не тратив дурно часу. Руками витягав камені і рядочком складав їх з боку. Він дбайливо приплюскував бебегі лопатою, щоб не звалилися під дощем. Як трапився великий камінь, він розбивав його на кілька малих шматків, щоб не зламати лопати. Коли скінчив, поглянув задоволено на всіх, немов пишаючись своєю роботою. Відтак вимив в калюжі лопату і став над ямою. Гримнув стріл і його мукі скінчилися.

Копав свою могилу й дес. Дорош. Він не думав нічого. У нього залишилось тільки недобите тіло. Душа, здавалося, була вже на другому світі. Його мучив жалі, чому не дав себе вбити тої страшної ночі, коли його зловили. Було б давно по всьому. Він молився в душі, щоб усе якнайскорше скінчилося. Почав був навіть швидше копати.

З бункра повилазила команда. Час був відходити. Товпа обідран-

ців шикувалася в ряди. Командир загона, той, що вчора застрілив Горлакова, пристав ближче. Його, мабуть, завдання було скінчити з Дорошем. Останній не злюбив командира і вже не мав потреби ховатися з цим.

Яма остаточно була готова. Перші відділи партизан рушали в путь. Дес. Дорош своїм притупленим розумом збагнув, що на вперейми з часом йому не йти. Підступив до ями. За ним у слід пішов знетерпеливий командир. З-під бункра відходив останній рій. «Ставай», — скомандував командир і показав цівкою кріса яму. Дорош поступився. Він не чув тепер ні холоду, ні голоду, ні змучення, ні страху. Десь під горлом стояв вузлом твердий камінь і не давав дихати. Все було чорне, мов смола. Не було ні гір, ні скель. Не падав дош. Ціле життя спинилося на місці, мов скам'яніло. Чи взагалі існує поняття, що зветься «життя»?

Дорош став над ямою з лопатою в руках. Не знав, що сам себе загнібати не зможе. Командир здіймав автомат. Він на мить зачепився за широкий нараменник... Оба противники були так близько, що дихали собі безпосередньо в обличчя.

У цей момент лесь недалеко загримів голос: «збірррркаа, збіррркаа». Миттю звідусіль повторювалося: «збірррркаа, збіррркаа». Стоголоса луна відбивалася об скелі, занурилася в яри і знов виринула лесь далеко: «збірррркаа». На мить оглянувся командир. Не був останній момент його життя. Дорошева лопата блискавкою рубнула його навскіс по ший. Мов скошений, командир звалився на землю. А Дорош не ставав: рубав свого противника на безлішню купу м'яса. Гукнув стріл. Один, другий. Дорош спотикнувся і рвонув щосили в густі кущі. Падав, котився, зривав-

ся і тікав далі. За ним летіло каміння, свистіли кулі. На колючих кущах лишав свою одержу, шматки шкіри... За ним гналися... Нараз наткнувся на глибочезний зрив, на дні якого плила річка. Жажнувся. Ззаду чимраз ближче кричали голоси погоні. Перехрестився, кинув перше лопату, а тоді сам скочив униз. За ним сипнули стріли. Пірнув у воду, вдарився об дно, відбився і вплив на верх. Вода понесла його. Вхопився стрічного каменя, виліз на верх, помажав рукою на тих, що осталися на горі, показав їм дулю і цубовснув знову у воду, що мила його рани і обіцяла повернути життя.

Кілька місяців пізніше дес. Дорош дістався біля Марбура в титівський полон, але й звідти він утік. Як підстаршина сотні пор. Гаврилова, згинув під замком Гляйхенберг з рук большевицького снайпера.

Примітка від Редакції:

Пересилаючи статтю «Десятник Дорош», автор у листі до Редакції пише: «Оповідання про дес. Дороша правдиве. Під час побуту в Малих Татрах він був у мене підстаршиною. Написав я це, щоб він мав бодай такий невеликий пам'ятник на гробі. Я дуже любив його за веселість».

В. Томків

ПОЧАТКИ ОРГАНІЗАЦІ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

Міжнародня організація Червоний Хрест піклується шпиталами, хворими, потерпілими від повені, вогню, пощестей, голоду і т. п., а під час війни він особливо опікується раненими і полоненими. Багато з нас вважають, що її першими організаторами були швайцарці та що вся заслуга її створення належить Генрикові Дунанте. Та так воно не є. Справді творення Червоного Хреста сягає другої половини XVI століття і належить св. Камілюсові де Леліс.

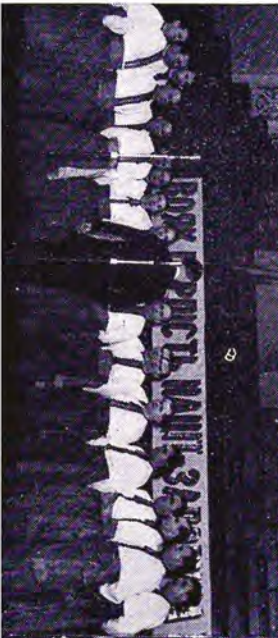
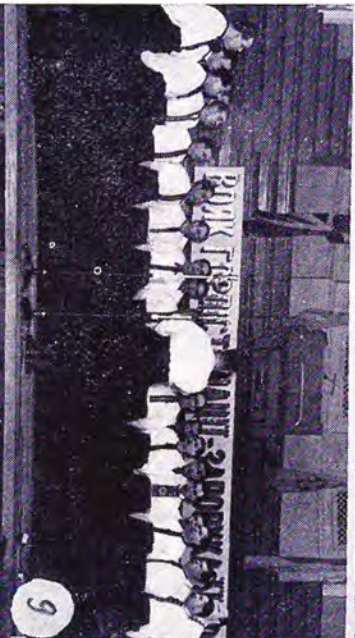
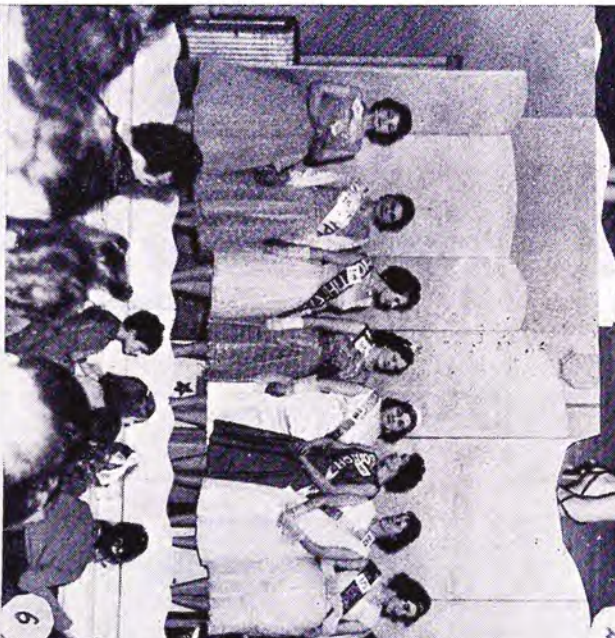
Легенда. Одна італійська мати мала дивний сон. Їй здавалося, що вона бачить на грудях свого сина, якого вневдовзі мала породити, червоний хрест, а за ним стали рядами інші діти з такими ж хрестами. Ця жінка гадала, що червоний хрест є поганим знаком. Вона побоювалася, що її син стане провідником якихось лютих бандитів, проти яких піднесуть зброю

всі і вся. Мати св. Камілюса не дожила однак сповнення свого сна. Знак червоного хреста став знаком помочі й рятунку. Її син дійсно носив цей хрест на своїх грудях. Цей знак став символом нового нашого чину Братства Помочі Терплячим і Недужим.

Хрест і Півмісяць. Це були важкі часи. Не минуло багато літ з того часу, як уперше вибухли вогні релігійної революції під впливами Лютера й Кальвіна. Становище християнських країн ставало ще тим критичніше, що іззовні зростала небезпека могутньої Туреччини.

Пожежа релігійний і загарбницьких воєн руйнувала християнські країни і, здавалося, ніщо вже не врятує християнський світ перед загрозою Ісламу.

Мати Камілюса була доброю і побожною жінкою. Життя її було трудним життям жінки воєнка, яке

ФРАГМЕНТИ З'ЇЗДУ ВОЯЦТВА В БРАДФОРДІ

22. 11. 1958 р.

1. Королева краси з Ноттінґаму — кандидатка до фіналу.
2. О. Костюк — княжна.
3. Х. Глуховецька — княжна.
4. С. А. Кацедан — королева краси.
5. Сот. М. Білий-Карпинець та Стефка — королева краси.
6. Королеви краси клітин перед дефілядою.
7. Кандидатки за першенство українського народнього строю.
8. Місько Макольондра на сцені.
9. Хор з Манчестеру.
10. Сот. Карпинець вручає грамоту п. Мульці. По боках п-і Вітошинська та проф. Р. Лісовський — члени журі.
11. Декляматори з Ноттінґаму.
12. Хор з Брадфорду.
13. Хор з Ноттінґаму.
14. Танц. Гурток з Лондону.

Шпиталі. Шпиталі в ті часи не були тим, чим вони є сьогодні. Такого знання і досвіду, як є сьогодні, не мав ніхто. Якогось організованого шпитального лікування і нагляду над хорими не було мимо того, що майже в кожному італійському містечку шпиталі існували. Вони існували переважно завдяки жертвним людям, які віддавали на ту ціль свої будівлі і пожертви в грошах і натурі. Але таких людей було мало, а міські чи державні чинники допомагали дуже рідко. У висліді це були будинки, в яких нещасні радше викінчувалися, бо праця й догляд над ними вимагали бодай крихітки людяності, якої серед шпитальних робітників і доглядачів не було.

Праця в шпиталях була останньою можливістю мізерного заробітку для будь-кого. Тут був бруд, сміття й небезпека зараження недугого. Доглядачами найчастіше були якраз бувші вояки-наймити, які прибували сюди задля власної потреби — вилікуватися з ран, а опісля, не маючи грошей, відробляли. Хворі, які не могли вже рухатися, часто конали в тяжких муках. Були випадки, коли хворі для заспокоєння спраги випивали оливу з лямп, не раз у неприємному стані їх закопувано живцем. Хворі терпіли тяжкі поневіряння з боку обслуги, а вмираючі були покинуті всіма, навіть священиками. Нема дива, що у випадках шаліючих пошестей хворі гинули тисячами, бо вони були покинуті всіма на самих себе і умирали не так від самих хворостей, як через брак догляду, з голоду й спраги.

Звільнення від присяги. Повернувшись знову до Сан Джіакомо, Каміліус дістав посаду завідуючого шпиталем. Його велика любов до терплячих і посвята до важкої праці для хворих виявилася в усій своїй повноті. Все таки він був не-

задоволений із своєї власної праці і намагався захопити до жертвенної праці всіх інших робітників. Він зрозумів, що тут лежить його велике покликання, але духово він почував себе обов'язаним своєю присягою вступити в манаший чин. Для заспокоєння його душі та сумління Франціскани й Капуцини вислали йому писемні документи, звільняючи його від присяги. Тепер Каміліус присвятив себе цілковито своєму призначенню.

Перший Червоний Хрест. Завдяки жертвенній праці Каміліуса, догляд над терплячими по шпиталях змінився до непізнання. 1582 року Каміліусові прийшла думка встановити відзнаку Червоного Хреста, як емблему постійних шпитальних працівників. Ще не встигла ця емблема поширитися, як різні чинники, що не розуміли її дійсного значення, зчинили крик і протести. Це розчарувало Каміліуса. У висліді, надумавши свій задум, а навіть і працю, він вступає на студії і висвячується на священика. Коли він одного разу ревно молився перед Розп'ятим Христом, він почув Божий голос: «Чого боїшся, негіднику? Будь упертий у своїй праці, бо я тобі помагатиму. Це ж бо не твоя праця, а Моя, і це є праця для Мене». Каміліус повертається до шпиталів і з цього часу не покидає своєї важкої праці до кінця свого короткого життя. В 1586 р. Папа апостольським декретом вперше відзначив працю Каміліуса й малої групи його прихильників і співробітників, створюючи з них окрему релігійну конгрегацію з правом носити невеликий червоний хрест як емблему. 29 червня 1586 року Каміліус разом зі своїми приятелями пішли до церкви св. Петра в Римі, де віддали себе в цілості Богові на працю для хворих і вперше прилюдно носили на грудях знак Червоного Хреста.

Таким чином сповнився сон його матері. Цей день — це початок реформи в нагляді над хворими.

Затверджений у своїй праці. Камілюс виявив для своїх влюблених хворих безграничну опіку. Ніяка праця, ніяке завдання не було за тяжке або за гидке. Бог обдарував його великою силою: себед найважчих обставин і пощестей він чудом залишався при житті. Він обвивав раненим рани, кормив голодних і осиротілих дітей, вбирав нагих. «Чи не бачите ви нічого в цих нещасливцях, крім лахів?» — говорив він. «Чи не думаете, що під цими лахами може критися сам страждаючий Христос?»

За свого життя Камілюс докочав багато чудес. Домінік Реміто був так жакливо покусаний конем, що всі кості в його руці були поломані, а сама рука звисала, тримаючись на жилах. Коли хірурги підготувалися до операції, Камілюс прикляк біля хворого, помолився і, злучивши руку з плечем, відійшов, наказавши лікарям добре поглядати хворого. Коли вони підійшли до хворого, то на своє превелике здивування побачили, що рука є цілковито загоєна без найменшого знаку покалічення.

Інше чудо, стверджене численними присягами (як і всі інші), — було привернення зору. Сліпого чоловіка привезено до шпиталю в тяжкій гарячці. Сталось, що він упав зі свого ліжка і кликав про поміч. До нього підійшов Камілюс і, поклавши йому на голову руку, сказав: «Брате мій, Бог тобі допоможе, Його клич». За кілька хвилин сліпець у великій радості відкрив, що він може бачити.

Братство Камілянів. У 1591 році Папа Григорій XIV заснував і за-

твердив новий чин — Братство Камілянів, яких моттом було: убогість, чистота, послух і постійна поміч хворим і терплячим. Св. Камілюс і його вихованці виконували таку велику роботу, що всяка опозиція тепер щезла. Скоро новий чин поширився по всій країні. В Міляні, Генуї, Больонії, Мессіні, Палермо і Мантуї — всюди фундації під нові шпиталі Червоного Хреста ставали щоденним явищем. Мимо його відмов. Св. Камілюса обрано головним генералом Червоного Хреста на ціле життя.

Червоний Хрест існує до сьогодні. Св. Камілюс поставив його не тільки для того, щоб він став універсальним знаком тих, що піклуються хворими і потребуючими, але й для того, щоб відзначити високі християнські ідеали цієї праці.

Червоний Хрест на полях битв. В 1595 р. Папа вислав до Угорщини експедицію, що мала завданням здобути Стригонію. Разом з нею вислано невелику групу братчиків Камілянів. Вони організували станції першої допомоги й шпиталі в Відні, а відтак і на самому побоевищі під мурами Стригонії. Чудесним явищем було те, що коли після битви Каміляни з червоними хрестами на грудях і без зброї вийшли, щоб рятувати і нести першу поміч пораненим, на них посипався град каміння з боку ворога, а мимо цього ні один з них не був навіть подрапанний.

У 1601 році Каміляни товаришували новій експедиції, цим разом щоб відбити від турків Канізу в Хорватії. Шатро зі знаком червоного хреста стояло серед поля бою. В ньому трудилися Каміляни, перев'язуючи ранених. Одна з турецьких гармат, скерована на шат-

ро, постійно біла в нього, а мимо цієї канонади тільки 5 сорокфунтових стрілен поцілило. Та одинокою шкодою, яку ці стрільна спричинили, було те, що в шатрі згоріла невелика купка пошарпаної одежі, скиненої там з ранених. Біля цієї одежі лежала також мантия з емблемою хреста на ній. Вона також згоріла до тла за винятком самого хреста, який залишився неушкоджений.

В обох цих випадках Римський Папа вислав Камілянців на поля битв. Вони перші організували медичну допомогу потребуючим і стали піонерами модерного Червоного Хреста. Офіційна військово-медична обслуга стала відомою щойно в останній декаді XVIII століття, коли барон Домінік Джін Леррей увів у склад французької армії в 1792 р. т. зв. «Амбулянсес волянтес», тобто рухомі польові шпиталі.

Сольферіно. 24 червня 1859 р. армії Наполеона III і Франца Йосифа II стрінулися в битві під Сольферіно в Льомбардії, а відтак знову поблизу Сан Мартіно. Каміляни Червоного Хреста особливо відзначилися в цій битві і Франц Йосиф, хоч і програв її, вислав Римському Папі подяку за жертвенність і подивугідну поміч Камілянців, висловлюючись про їх героїзм у рятуванні і несенні першої допомоги раненим.

Генрі Дунанте брав участь у цій битві і був ознайомлений з працею Червоного Хреста. Три роки пізніше він проголосив свої пропозиції міжнародного договору щодо опі-

ки над раненими у війнах, а також щоб пропонована ним некомбатантська служба носила як свою емблему відзнаку Червоного Хреста.

Вже в 1864 р. Женевську Конвенцію, яка регулювала статут Червоного Хреста, підписали багато держав. Після ревізій 1906 р. Женевська Конвенція забезпечує легально-правну підставу воєнної праці різних ділянок Червоного Хреста.

Без сумніву Генрикові Дунанте належить заслуга уміжнароднення Червоного Хреста. Без Женевської Конвенції, яку він започаткував, поля, що її відіграє Червоний Хрест, особливо у війні, була б майже неможливою. Але ціла заслуга створення, інспірації та духовости Червоного Хреста належить Камілюсові де Леліс. Усі завдання, поставлені Дунанте перед Міжнародним Червоним Хрестом, взято живцем від Камілянців, з якими Дунанте стоїнувся під Сольферіно. Мимо цього факту людство вважає Дунанте за творця Червоного Хреста. Св. Камілюса забуто...

Та не забула за нього св. Церква. В 1886 р. він одержав найвище відзначення: його визнано святым. Папа Лев XIII проголосив св. Камілюса разом зі св. Іваном патроном хворих і терплячих, і його ім'я влучено в Літанію за померлих, а року 1930 Папа Пій XI проголосив святих Камілюса і Івана патронами усіх родів шпитальних робітників.

На сьогодні у світі є 1132 манахи-каміляни. Вони перебувають у всіх країнах Західної Європи та Північної і Південної Америки.

ФРАГМЕНТИ З ПРАЦІ ВІДДІЛУ В РОЧДЕЙЛІ

(з ліва до права) Вгорі: Після англо-української імпрези. По середині Майор і Майорова міста; стоїть Голова Відділу ОБВУ п. М. Музика.

Майор Й. Фокс (віцепрезидент Бритіш Ліджйон) на півд. Лянкашіре після виголошення реферату для українців «Бритийська Армія» разом з членами Управи Відділу.

Вдолі: Драматичний Гурток при ОБВУ. Танц. Гурток ОБВУ підчас вояцького З'їзду в Брадфордї.

ЗАВДАННЯ І ПРАЦЯ В ОБВУ

Загальний огляд.

Від останньої появи «Сурмача» минуло більше, як пів року. Коли підсумувати працю в клітинах ОБВУ за цей час, то треба було б писати довгу статтю і вчислювати більше, як 20 клітин.

Сьогодні задержимось на праці найкращих клітин ОБВУ, до яких можна зачислити Рочдейл, Брадфорд, Ноттінггам і Олдгам. Відділ в Рочдейлі заслуговує в першу

чергу на увагу тим, що його голова п. М. Музика спільно з Управою Відділу шукають нових шляхів. Вони зорганізували з англійськими мистецькими місцевими силами спільний концерт і вечір. Про це писали широко рочдейльські часописи. Слідуюча заслуга — це інтенсивна праця хору й танцювального гуртка, які є при відділі ОБВУ. Крім цього, Відділ дав ряд рефератів та імпрез.

Брадфорд, найсильніший Відділ ОБВУ у В. Британії, веде далі заплановану працю, уряджуючи реферати, імпроези, забави, конкурси і т. п. Брадфорд уклав дуже багато праці в організацію Вояцького З'їзду. Треба підкреслити, що цього року всі справи, пов'язані з урядженням Вояцького З'їзду, Управа Відділу в Брадфорді вела сама і вив'язалася з цього завдання дуже добре.

Слід згадати Відділи у Ноттінггемі та Олдгамі, що дуже добре ведуть працю згідно з директивами, поданими в обіжниках. Про інші Відділи згадаємо в слідуючих числах «Сурмача».

Курси, що відбулися в Рочлейлі, мали на перший раз великий успіх і Центральня продовжуватиме їх в інших округах. В основному, крім підготовки до Загальних Зборів, клітини підготовляються до переведення пічниці Т. Чупринки та 300-ліття бою під Конотопом.

Фахові гуртки.

В останніх обіжниках Центральня ОБВУ порушила питання організації фахових гуртків при ОБВУ.

Центральня свідомо того, що життєві обставини на еміграції цілком відмінні від обставин у краю. Переважаючий відсоток наших людей — це діти рільників, які працювали від сходу до заходу сонця. До цього трибу життя батько при звичаював також своїх дітей. Крім цього один батько любувався в конях, другий у садівництві, а ще інший плекав спеціальні роди зернових культур чи ярини. Не згадуємо вже тут про пасіки, про рядки квітів — гордість матерів, про вироблювання найтонших полотен і ряден тощо. Це були, як ми тепер кажемо, «гобі» наших родичів.

В Англії переважаюча більшість наших людей працює по фабриках. Все те, чого син чи дочка навчилися вдома, пішло в забуття.

Фабрики мають визначені години праці. По закінченні праці один іде до кіна, другий наставляє радіо, а ще інший іде на шклянку пива. Йому ніде дітися після праці, бо і «овертаймів» тепер дуже мало. Іншого заняття він не має, не має навіть дуже часто кого відвідати, бо його товариші заняті працею коло хати. Таким чином лишається безцільна мандрівка по вулиці. Цьому явищу мусимо зарадити зорганізуванням фахових гуртків з метою:

а) виконати вільний час цікавим і корисним заняттям, що має великий вплив на життя людини;

б) додатковим заробітком забезпечити себе на старість чи на випадок безробіття;

в) плекати ініціативу й фахову підготовку на час повернення на Батьківщину.

Кожному відомо, що большевицька система притуплює ініціативу, яка попередньо була так широко розвинена головню в господарській галузі. Тут, на еміграції, ми маємо великі можливості, які треба використати. Гуртки ці можуть бути з різних галузей: городництва, столярства, дитячих забавок, плетення, фотографії, кошикарства, різьбарства, переплетництва, ремонту домів, декораторські і т. п. Там, де є принаймні одна підприємлива людина, можна дуже скоро зорганізувати варстат. Такі варстати дораджуються не будувати відразу на велику скалю навіть тоді, коли є готівка, бо коли переглянемо реєстр підприємств в Америці, то побачимо, що 55 % з них банкрутує в першому році свого існування. Це явище трапляється і в інших країнах, хоч і з меншим відсотком, тому радимо ще раз підходити до цих питань обережно.

При організуванні фахових гуртків треба насамперед подумати про ринок збуту, бо це найважли-

віша справа в побудові навіть найменшого підприємства. Це є власне причиною того, що фахові гуртки треба організаційно пов'язати.

300-ліття Конотопу.

Наприкінці згадати в кількох словах про підготовку до 300-ліття бою під Конотопом. Річниця ця

припадає на 26 травня ц. р. Конотоп — це одна з небагатьох дат перемоги над москалями. Кожна нація виховує своїх горожан на світлих сторінках історії, тому то ми повинні присвятити якнайбільше уваги відзначенню річниці перемоги під Конотопом.

ПЕРЕГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ НОШІ

(на підставі звіту журі в якого склад входили: пані І. Вітошинська, проф. Р. Лісовський і проф. д-р В. Кубійович).

Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у В. Британії в рамках культ-освітньої праці на рік 1958 проголосила конкурс на найкращий український жіночий народний стрій. По

відділах мали відбутися забави для вибору одного з найкращих стрій у нашій окрузі. Вибрані жінки мали приїхати на Крайовий з'їзд вояцтва до Брадфорду для кінцевого конкурсу.

Треба признати, що Управа поставила перед собою дуже важке діло до виконання. Не дивно, чому саме заплановано такий конкурс. Досить глянути чи то на сцени, де учасники виступають у народніх строях, чи то на зустрічі з представниками своїх чи чужих установ, щоб побачити які це українські народні жіночі строї. »Що за краса«!, »вот е бютіфул костюмс!« — не один каже, а другий думас. Ніде правди діти, бо то блищать ці понашивані коралі чи блискітки на корсетках. Усе це на перший погляд справляє чудове враження, немов та блискітка за вікном, що задержує увагу глядача, але не лишає тривалого сліду.

Ми хочемо промовити до світу і виховати молоде покоління. Наші доростаючі діти з великим зацікавленням приглядаються до того, що батьки привезли чи вже тут зробили. В їх очах усе це належить до тієї чарівної України, про яку вони так багато чують, але не бачать. Доростаючі діти орлиними очима слідкують за тим всім, що і як дорослі здійснюють. Даймо добрий приклад — це найкраща школа! Мимоволі насуваються слова нашого Великого Поета: »... чужого научайтесь, і свого не цурайтесь«.

Доручення Головної Управи виконали тільки два відділи: Ковентрі і Брадфорд. До кінцевого виступу зголосилась тільки одна жінка — пані Н. Мулька з Брадфорду. Сумно, але правдиво.

Жюрі для визначення найкращого українського народнього строю опинилося в клопоті, бо ж одної трудно вибрати. Запримічено вишивки на залі: пані Катерина Лайщук з Брадфорду в строї, який мав віддзеркалювати ношу її села Стівпен, повіту Камінка Струмілова; пані Горпина Бучок з Ноттінг-гаму в білому з легкого матеріалу костюмі, прикрашеного вишивкою, і дві пані з Брадфорду у вишиваних блузках.

Жюрі рішило використати нагоду для обговорення справи і заохотити жінок до участі в повному конкурсі українського жіночого строю, який відбудеться в 1959 році з нагоди З'їзду Вояків. Рішено таки признати грамоту пані Наталії Мульці з Брадфорду за її полтавський стрій. На 13 пунктів п-і Мулька одержала 11, бо стрій п-і Мулька зберіг основні риси полтавського строю для дівчини. Коли розглянути поодинокі частини її строю, то вони були такі:

1. Прибрання голови: зачіска гладка з розділкою по середині голови, волосся зачісане до заду. Віночок з дрібних польових маків, нашитих густо на стрічку, ззаду зав'язаний. Ззаду до вінка прикріплені квітисті стрічки, що сягають довжини корсетки.

2. Сорочка: біле тонке полотно, крій, оснований на стародавній українській сорочці. Рукави сорочки широкі, зібрані у вузьенькі манжети та підсунені під лікоть. Розміщення вишивки — широкий взір на полику, а малі мотиви розкинені по рукаві. Вузьенький взір на манжетах і коморі. Взорі із збірки О. Пчілки. Кольори вишивки: чорний і червоний. Підтичка закінчена досить широкою вишивкою — чорною і червоною.

3. Намисто: вісім упорядкованих рядків червоних коралів (добра імітація правдивих).

4. Корсетка: чорний оксамит на підшивці, зашита з лівого боку. Вгорі корсетка сягає під саму шию. Спина поділена на п'ять частин. Кроєна до стану. Краї корсетки обведені купною кривулькою в кольорах: два зелені і один червоний.

5. Плахта: п-і Мулька не має справжньої плахти, тож заступила її спідницею, пошитою з тонкого бавовняного матеріалу червоно-ржаного кольору в

дрібні квіточки. Спідниця морщена в поясі, довга нижче колін так, що з-під неї добре видно підтичку, яка закривала чоботи.

6. Фартушок: з шовку зеленого кольору, прикрашений кількома рядками нашитої кривульки в кольорах кривульки на корсетці.

7. Взуття: чобітки з червоного саф'яну.

Треба підкреслити, що одною з основних рис українського народного строю є добре продумана гармонія кольорів.

Стрій п-і Мульки мав і недоліки, а саме:

1. Забагато стрічок (вистачить 4-5).
2. Спідничка була пошита в дві ширини, а має бути в три.
3. Фартушок незапрасований в складки.

Стрій п-і Мульки з виправленням помилок є гідний наслідування.

Пані Катерина Лайщук з Брадфорду виготовила стрій, що мав наслідувати стрій її села Стоппен. Однак стрій не відповідав вимогам конкурсу. Висловлено п-і Лайщук признання за виконання заклику Управи.

Пані Горпина Бучок з Ноттінггему дала гарний приклад до наслідування, а саме, як можна пристосувати українську народню вишивку до костюму з легкого матеріалу. Взір «Наше Життя»

— Січень 1954 — «Рожі». Які гарні рожі, але краски взору частинно змінені: чорні листки заступлено зеленою краскою з відтінками. Річ ясна, що це змінило характер вишивки. Українська вишивка та її кольори і малярство — це дві цілком відмінні галузі мистецтва, тому і не слід їх змішувати. Змінювання красок в українських вишивках є чомусь дуже розповсюджене. Чому воно так? Та ж українські вишивки такі багаті в кольори! Тільки трошки зусилля і підшукати такий взір, що відповідає нашому уподобанню. Ми повинні бути горді, що маємо щось оригінальне до наслідування. Вишивання українських взорів у красках, питомих поодиноким частинам України, це гідне сповнення обов'язку передачі традиції в її правдивій формі молодому поколінню. Тоді не одна мама зможе сміло сказати своєму синові чи дочці: «так колись бабуся вишивала на далекій Україні».

На залі вирізнялися дві пані у вишиваних блузках. Чорно-червона вишивка (взори з «Н. Ж.»), густовне розміщення на білому матеріалі, гармонізували з чорною гладко пошитою спідничкою. Мило було глянути. Що за відпочинок для ока. Насувається питання, чому було тільки дві пані у вишиваних блузках серед такого великого числа присутніх жінок. Це ж бо був Крайовий з'їзд українського вояцтва!

Івanna Вітошинська

3 листа від хворого інваліда в Австрії

З нагоди мого виїзду до Нової Зеландії складаю щире подяку Відділові ОБВУ в Лестері, Централі ОБВУ за так щире опіку і допомогу для братів по зброї. Рівнож пересилаю подяку всім Українським організаціям, друзям по зброї І УД і УГА, хай Бог допоможе нам у здійсненні наших мрій і я вірю,

що час надійде і ми повернемось ще на Рідну Україну.

Прощайте Друзі по Зброї і не забувайте за нашу спільну справу.

Остаю з вояцьким привітом,

А. Новаківський, Австрія

Відзнака члена ОБВУ на блюзу (блейзер), яку можна набути в Централі ОБВУ. Кольори відзнаки: чорна, жовтосиня з білою обвідкою навколо хреста. Розмір дещо більший, краї у формі листків. Вишивана відзнака звичайними нитками коштує 15/-. Золотими нитками — 2 ф. 10 ш.

3 листів до ОБВУ

Dear Sir,

Please forgive me writing direct to you, but I feel I must let you know of the good work the Association of Ukrainian Former Combatants is doing in Rochdale, also of the good relations, that exist between many of the English and Ukrainian People here in Rochdale.

I have seen some of the concerts that have been arranged for the benefit of the Rochdale People, both Ukrainian and English. I have been very pleased of the efforts of all your members, who have put in a lot of hard work and who deserve credit for their time and labour. I should like to pay some tribute to Mr. M. Muzyka, your Chairman at Rochdale Branch for the hard work and time he spends and

I think it is due to this Gentleman, that, a happy Friendship so exists with many of the English people of Rochdale and of the Ukrainian.

Wishing the Association of Ukrainian Former Combatants of Rochdale much success of the Friendship they have attained,

Thanking you,

I am yours Sir,

John Greaves.

Від Редакції: Листа цього поміщуємо без скорочень як подяку Відділові ОБВУ в Рочдейлі висловлену англійцем, який довго слідкував за їхньою працею.

К. Зеленко

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

Головні труднощі американської оборонної політики

Під сучасну пору одною з найбільш важливих і рівночасно складних проблем у США є справа фінансування збройних сил. Їльші видатки на оборону і скріплення американського воєнного потенціалу очевидно зменшують ризик війни. З другого, одначе, боку необмежені видатки на мілітарні цілі можуть легко спричинити інфляцію і економічний хаос. У таких обставинах дати всім родам збройних сил все, що вони вимагають або потребують, означало б збільшення податків на велику скало, дефіцитний бюджет і інфляцію. А інфляція, твердить Білий Дім, може знищити американську економію так само, як бомбардувальники і ракети можуть знищити американські міста та індустріальні центри. Задумуючи, отже, видати не більше як 41 мільярд доларів на оборону в наступному бюджетному році, що починається першого липня ц. р., американський уряд і перш за все президент Айзенговер та Національна Рада Безпеки шукають задовільного компромісу між двома великими небезпеками — загрозою комунізму і примарою інфляції. Належить очевидно сумніватися, чи цей компроміс справді всіх задовольнить. З одного боку, чимало високо поставлених осіб в Пентагоні є переконання, що Департамент Оборони повинен мати значно більше грошей на справді задовільну підготовку американських збройних сил до великої і малих воєн. З другого боку, багато поважних спостерігачів і політи-

ків твердять, що теперішній уряд легковажно ослаблює Америку, щоб тільки мати збалансований бюджет. Іншими словами останні рішення адміністрації можна підсумувати ось як: США не матимуть ідеальної оборони та ідеальних збройних сил; матимуть за те такі збройні сили, на які їх у теперішніх обставинах стати.

Зайвим було б тут доводити, що така розв'язка цієї проблеми вимагатиме від американців дуже доброго планування і докладного ознайомлення із теперішнім станом та дальшим розвитком советської воєнної машини. Секретар оборони, Мек Елрой, мусітиме бути на стільки обізнаний із зброєю та спорядженням советських збройних сил, щоб, не маючи змоги дати американським збройним силам всього, що вони потребують, дати їм все найкраще. В цьому відношенні перед американцями стоїть дуже важке завдання поглиблення й поширення їхньої розвідки за залізною заслоною, з метою мати все свіжі та докладні відомості про советські збройні сили.

Далі, американці, що опирають їхню оборонну стратегію на принципі масивної відплати, вірять, що Совети не розпічнуть малої або обмеженої війни зі страху, щоб вона не перемінилася у велику війну, до якої вони ще не готові. Президент Айзенговер, як військовик, який знає, що кожна війська стратегія є калькульованим ризиком, теж підтримує цю думку. Секретар Оборони Мек Елрой, що вповні поділяє думки президента

Айзенговера, дивиться на цілу цю проблему ось як:

1) Війни не буде так довго, як довго ми спроможні знищити Совети, наколи б вони таку війну розпочали. Незалежно від того, скільки ракет і керованих стрілен СССР має під сучасну пору, ЗДА мають досить сили, щоб його знищити.

2) Ні американці, ні Совети не мають ще міжконтинентальних керованих стрілен в оперативній готовості. Справді Совети мають більше стрілен середнього засягу, але американці можуть обстрілювати СССР такими ж стрільними із баз довкруги його. Навіть коли б Советам і вдалося знищити ті бази, що є в Європі або Азії, вони не мають ще змоги обстрілювати ЗДА безпосередньо.

3) Сьогоднішні керовані стрільна не є ще дуже точні. Мине ще трохи часу поки вдасться збільшити їхню акуратність так, що вони падатимуть від одної до шести миль від цілі. Теперішні стрільна можуть трапляти в міста, але дуже важко їм поцілити військові об'єкти.

4) Це і є головною причиною, чому пілотований бомбардувальник залишиться дуже важливою зброєю на деякий ще час. В 1959 році головною зброєю ЗДА залишаться багато бомбардувальників і трохи стрілен, тоді як Совети матимуть більше стрілен, але менше бомбардувальників.

5) Мек Елрой признається, що в 1960 і 1961 роках Совети матимуть більше міжконтинентальних стрілен, ніж американці матимуть їхніх стрілен «Атлас» і «Тітан». Американці матимуть однаке спеціальні бомбардувальники, спроможні нести стрільна, яких засяг доходить до 500 миль, і нуклеарні підводні човни, споряджені далекобійним стрільном «Поляріс».

6) У 1962 році Совети матимуть правдоподібно три рази стільки міжконтинентальних стрілен, що американці, і певне число підводних човнів, озброєних стрільними. Американські бомбардувальники будуть однаке спроможні нести стрільно досяжності до 1000 миль і вони матимуть теж перше стрільно «Мінютман», якого двигуни вживатимуть сухий пальний матеріал.

7) У 1963 році американці матимуть більше число стрілен «Мінютман», що будуть приміщені в підземних базах і кожної хвилини готові до вистрілу.

Так виглядає в загальних зарисках американська оцінка теперішньої ситуації і тих змін, що прийдуть у найближчі роки. Ця оцінка не може мати, очевидно, догматичного характеру, бо як заявив недавно Мек Елрой перед Конгресовим Комітетом збройних сил: «ми робимо оцінку нашого мілітарного положення кожного місяця і у випадку потреби зможемо все поробити відповідні зміни».

Головні слабості советської ракетної зброї — нова гіпотеза

16-го березня ц. р. президент Айзенговер рішуче відкинув всі побоювання, що СССР є, мовляв, багато сильніший у мілітарному відношенні, ніж ЗДА. Він сказав, що такі заяви є «просто неправдиві і без основ». Не є виключене, що президент Айзенговер має під сучасну пору нові факти і дані про теперішній стан советської воєнної машини. Деякі із тих фактів виявив, наприклад, недавно доктор Фред Зінгер, професор фізики у Маріляндському університеті і один із головних дорадників американського летунства. Він сказав, що в розбудові свого ракетного потенціалу СССР зробив дві «дуже серйозні, майже фатальні

помилки». Першою із них було їхнє намагання будувати міжконтинентальні балістичні стрільна, що є рішуче дуже завеликі. Совети мали, очевидно, поважний успіх при висвітлюванні їхніх важких сателітів, але стрільна таких розмірів зуживають незвичайно багато пального матеріалу. І тут вони зробили, як твердить професор Зінгер, їхню другу похибку — вони вирішили, що неможливо буде порушувати ці велетенські стрільна сухим пальним матеріалом. Він вираховував, що для вистрілення кожного із советських далекобій-

них стрілен потрібно приблизно 500 тисяч фунтів пального, більша частина його у формі плинного кисня. »Навіть коли б Совети хотіли вистрілити тільки 200 стрілен, вони потребували б для цього фантастичної кількості пального матеріалу, приблизно 100 мільйонів фунтів«, сказав проф. Зінгер. Він твердить, що таке велике зужиття пального в додатку до дуже коштовного і складного процесу підготовки таких стрілен для вистрілювання значно послабило б індустриальний потенціал СССР.

К. Зеленко

Документи, огляди, коментарі

Чи ви знаєте?

— Що в США появилася недавно книжка під наголовком »Ракета«, яку написав повітряний маршал британського летунства Сер Філіп Губерт. У цій книжці він дає незвичайно цікаву історію ракетної зброї від її скромних початків аж до спроб масової продукції далекобійних ракет в Пенелюнде в Німеччині. Найцікавішою частиною книжки є його опис перешкод і трудношів, які доводилось переборювати різним фахівцям у Німеччині в зв'язку з розвитком ракет V-1 і V-2. Він показує як незнання цієї зброї, неінформованість і вузьколюбність численних німецьких високих військовиків спричиняли затримку випробу й ужитку цих нових літаючих бомб. Безконечне втручання, брак рішучості і негативне наставлення до цієї нової зброї в військових колах гітлерівської Німеччини дуже сповільнили розвиток V-1 і V-2, роблячи тим велетен-

ську прислугу західнім союзникам. Маршал Губерт пише про це ось як:

»Наколи б ніхто не перешкоджав полковникові Вахтелеві, який командував протилетунським полком особливого призначення 155-B і якому підлягала бомбардувальна команда V-1 ,на Велику Британію впало б за час від червня до вересня 1944 р. приблизно 600 тис. літаючих бомб. У дійсності, однак, німці вистрілили тільки 5 430 таких бомб, що вбили 6 100 осіб і поранили 17 300. Приблизно один мільйон домів було знищено або пошкоджено на просторі великого Лондону. Коли б німцям вдалося вистрілити 600 000 V-1 стрілен, втрати були б статистично сто разів більші і залишили б великий слід на моралі населення і на керуванні війною з нашої столиці. Коли б цю зброю було вжито до обстрілу тієї смуги, звідки підготовлялась наша інвазія континенту-

ту, не є виключене, що до такої інвазії взагалі не дійшло б. Війна протягнулася б ще на багато місяців і могла б навіть закінчитися поразкою союзників».

що американці студіюють дуже уважно німецькі похибки на Сході під час другої світової війни. Рецензент книжки майор Геррі Г. Джексон, назвавши книжку Армстронга »першопальною і автори-

то я зажмуруюсь і не хочу дивитись на неї.

Звертаюсь тому до Централі, бо голова ОБВУ з Гунтінгтону поїхала в Гамерику, то я не знаю чи там є ще хто з головов, з Велінгборов тоже деь голова втікла то подумайте що могло лишитись?

В тім великім місті Царапстоні то я як відважний і хоробрий вояк, ще більший за Швейка живу сам. Ну, а тепер скажіть чи появилсь вже »Сурмач«, бо як я довідаюсь, що він був пішов в партизанку, як що він є у Вас, або по-

явиться то прошу прислати на подану адресу.

А то забув я Вам написати в яких формаціях я служив, щоб Ви мали добру уяву про мене, то в чотирьох арміях я був в »лахоті«, а в п'ятій то дали підвищення і призначили до конячих самольотів. Думаю, що на цей раз досить писанини, а на другий раз напишу більше.

З пошаною до Вас

Ястріб Ст.

Селепко з Селепків

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД »СУРМАЧА«

М. Веремієнко	1:10:0
Р. Андрійович, Ноттінгтам	0:10:0
В. Довгун,	0: 6:0
П. Кішкан, Марпле	0: 5:0

Клітини:

Донінгтон	20: 5:6
Овкгам	1: 8:0
Олдгам	30:19:2
Спалдінг	1:11:0
Гайвікомб	2: 0:0
Брадфорд	11: 6:0
Бедфорд	2: 0:0
Вольвергамптон	2:10:0
Нова Фортуна	15: 0:0
Рочдейл	10:10:0
Глясгов	3: 0:0
Тетфорд	1:16:0
Бедфорд	6:18:6
Айлесбури	6:13:0
Лютон	1: 9:6
Лестер	3:11:0
Гуддерсфілд	2:10:0
Ковентри	12:12:6
Нюгейт Стріт	4: 6:9
Кембрідж	2: 4:0
Ноттінгтам	1:10:0
Бері	3:11:6
Гуль	1: 9:0

КООПЕРАТИВНА СПІЛКА

»Н О В А Ф О Р Т У Н А«

**за короткий час свого існування
розвинула дуже широко свою гур-
тівню, допомогла торговельним
українським підприємствам.**

ВСТУПАЙТЕ В ЇЇ ЧЛЕНИ !